

Gazä başgaça seretmek

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 26 января, 2025

Gazä başgaça seretmek GAZÄ BAŞGAÇA SERETMEK

Gazada uly adamzat tragediýasy bolup geçýär...

Eýse parahatçylygy nädip getirmeli? Çö zgüdiň näderejede kyndygyny bir mysal bilen aýdyp bereýin:

Jimmi Karter 1977-nji ýylда ABŞ-nyň prezidenti bolup işe başlady. Demokratik partiýadan saýlanan prezidentiň birinji maksady Palestina-Ysraýyl konfliktini doly çözmekdi. Onuň meselä garaýsy özünden öñkülerden tapawutlanýardы.

ABŞ-nyň meselesi çözgüdiň merkezinde – Daşary işler ministri Genri Kissinžeriň täsirindäki «korabl diplomatiýasy» bardy. Bu çemeleşme Palestinany hasaba goşmazdan diñe Ysraýylyň we onuň goňşularynyň arasyndaky ikitaraplaýyn ylalaşyklara üns berip çözgüde gelmekdi!

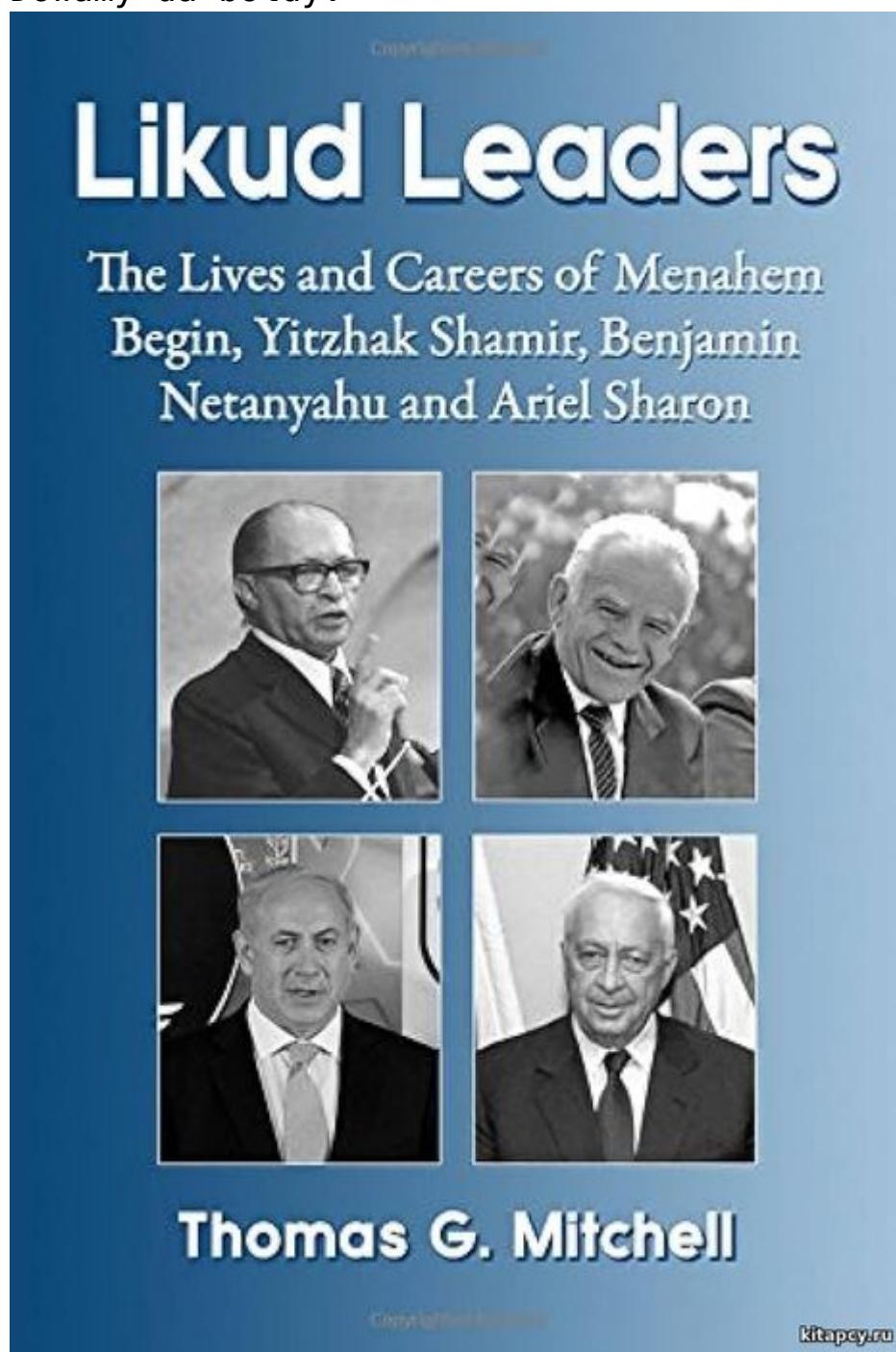
Karter bu perspektiwanyň tersine palestinalılar üçin ýurt ideýasyny öňe süren ilkinji prezent boldy.

Konfliktiň esasy sebäplerinden hasaplanýan Balfur

deklarasiýasyndaky «jöhit ýurdy» (home) üçin ulanylan adalganyň birmeňzeşini palestinalyalar üçinem ulandy... Karteriň bu çemeleşmesi ABŞ-nyň jöhit gatlaklarynda we Ysraýylда sensassiýa seňseleme döretdi. Kartere goldaw SSSR-iň döwlet ýolbaçysy Leonid Brežnewden geldi. İki ýolbaşçy bilelikde jarnama gol çekdi:

«- Ysraýyl 1967-nji ýylда basyp alan ýerlerinden çekilmelidir... – Palestin halkynyň kanuny hak-hukuklary kepillik astyna alynmalydyr».

Dowamy-da boldy:

* * *

Müsüriň döwlet ýolbaşçysy Enwer Sedat ynanyp bolmajak işi etdi: Zol urşup ýören Ysraýyla gitdi-de, 1977-nji ýylda ysraýyl mejlisi Knesselde çykyş etdi.

Ysraýylam bu oýlanyşyklylyga gyzgyn sereden İşçi partiýasynyň häkimiýetine garşı ilkinji gezek sag koalisiýa «Likud» 1977-nji ýylda Menahem Beginiň tòworeginde birleşip, häkimiýet başyna geldi.

Şeýle-de bolsa «Likud» ekstremistleri ABŞ-na we Sowet Soýuzyna garşı gidip bilmedi. Karter Enwer Sedat bilen Menahem Begini 1978-nji ýylda amerikan prezidentleriniň dynç alýan «Camp David» rezidensiýasynda duşuşdyrdy. Şol ýyl bu iki ýolbaşça Parahatçylyk boýunça Nobel baýragy berildi. (Beginiň 91 adamyň wepat bolan «King David» otelini bombaladandygyna we 107 palestinalynyň wepat bolan «Deýr Ýasin» gyrgynçylygyna gatnaşandygyna garamazdan Nobel baýragyny almagy dürlü çekişmeleri döredenem bolsa, parahatçylygyň ýola goýulmagy islenýärdi).

Ýaraşyk hiç wagtam bular ýaly ýakynlamandy. Fransuz çepçi intellektuallary Žan-Pol Sartr we Simon de Bowuar Gazä geldi. Günbatar mediýasy «iki döwletli» çözgüdiň tarapdarydy. Gaza Gongong ýaly bolmalydy!

«Işiň» reňki 1979-njy ýylda üýtgemäge başlady. Ýakyn Gündogarda ilkinji gezek uly öwrülişik bolup geçdi: Eýran Yslam rewolýusiýasy...

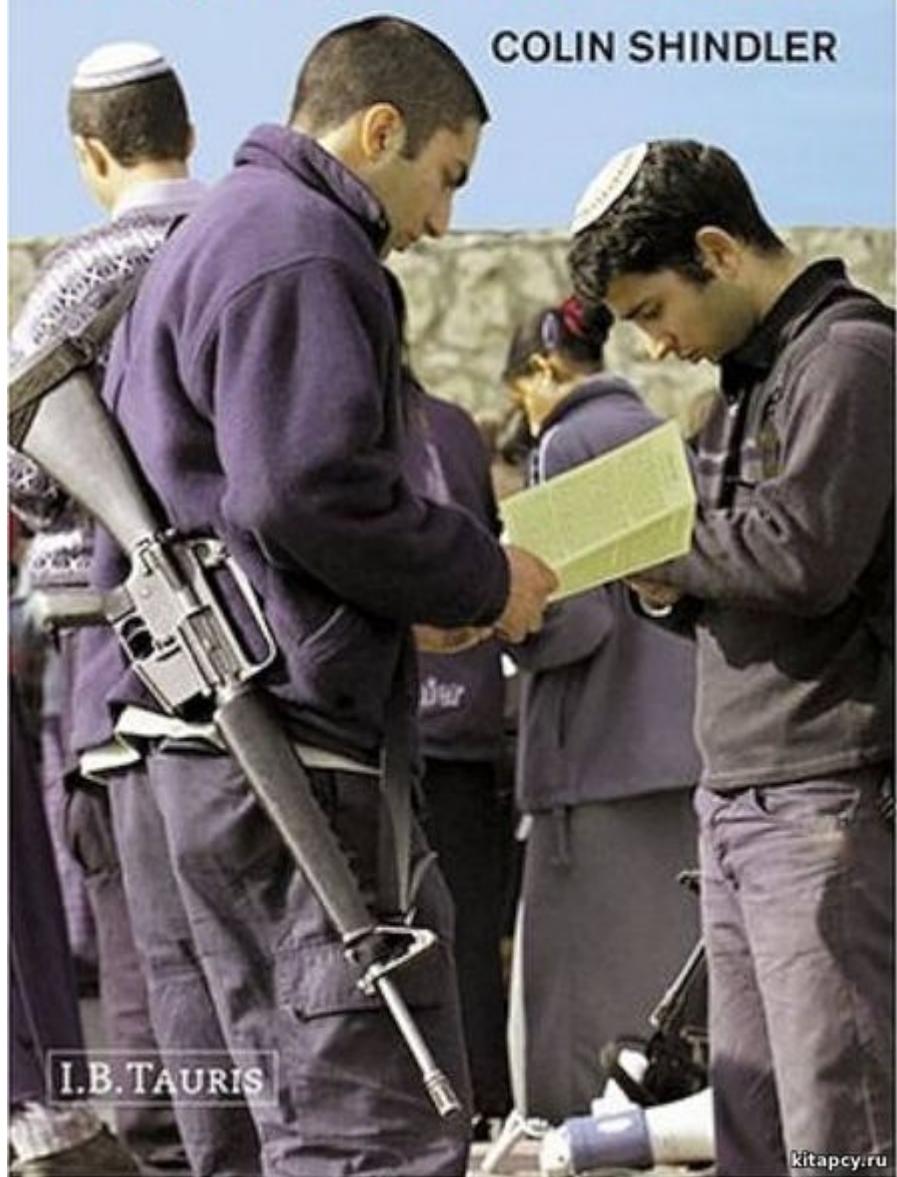
Rewolýusioner şaýy kadrlaryň köpüsi Liwandaky Palestinany Azat ediş guramasynyň (PAEG) lagerlerinde taýýarlanypdy. Tähran köceleri «Bir rewolýusiýa bilen iki rewolýusiýa» şygarlaryny ýokaryk galdyryýardy. Ikinji rewolýisiýa Palestinada bolup geçmelidi. Şol sebäpli Ysraýylyň Tährandaky ilçihanasy boşadylyp, Palestinanyň ilçihanasy edildi. Homeýni bilen birinji duşusanam PAEG-iň başlygy Ýaser Arafat boldy.

Geleliň işiň soñuna:

The Land Beyond Promise

Israel, Likud, and the Zionist Dream

COLIN SHINDLER

* * *

1979-nyň ýylyň 4-nji noýabry.

ABŞ-nyň Tährandaky ilçihanasyna çözuldү, 444 ABŞ-ly ýesir alyndы! Bu waka Ýakyn Gündogardaky parahatçylygy ýola goýmak babatdaky alnyp barylýan gepleşikleri bökdemek bilenem çäklenmedi, Karteri wezipesinden pyzdyrdы! Täze prezident Ronald Reýgan SSSR bilen gatnaşyklary dartgynlylaşdyrdы we Palestina-Ysraýyl konfliktine Karterden tapawutly garady.

Yzyndan Enwer Sedat öldürildi.

Beginiň ýaraşyga gol çekmek babatdaky haýal-ýagallygy Daşary

işler ministri Moše Daýan, Ezer Weýsman ýaly «bürgütleri-de» ýadatdy.

Oslo ylalaşygyna gol çeken premýer-ministr Izak Rabiniň janyna kast edilip, Arafata awy berlip öldürildi.

Detallart ýagdyryp oturmaýyn, bu topraklara hiç parahatçylyk geläýmedi. Çaknyşyklar bolsa şol dowam edip gitdi durdy...

Diňe soňky yüz ýyl däl... Diňe musliman-jöhit çaknyşygy däl...

B.e.önüki XVIII asyrdan bäri Gaza bilen bir hatarda tutuş sebitde uruş bar. Munuň birinji sebäbi – Gündogar Ortaýer deňzindäki ýerleriň geosyýasy ähmiýeti!

Iki gadymy doganlyk halk el-ele bermese, sebite parahatçylygyň gelmegi mümkün däl.

Soner ÝALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 28.11.2023 ý. Publisistika